

Sociální hry v komunikaci

Eva Marková

SOCIÁLNÍ HRY V KOMUNIKACI

Od útlého věku víme, jaké chování se vyplácí a naopak. Co říct, když chceme odměnu, co rozhodně neříkat. Vytváříme svůj scénář, ve kterém se učíme řadu rolí. Ty pak hrajeme. Není divu, že komunikace tolik vážne, setkají-li se třeba hlupáček, snaživce, oběť, spasitel...

Smyslem kurzu je pomoci vám nejen rozklíčovat tyto scénáře a role v nich, ale především umět skvěle obstát v rámci komunikace plné her na různých sociálních jevištích.

Eva Marková

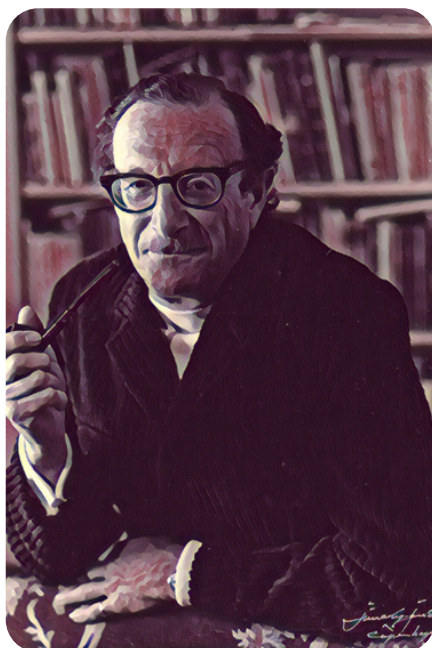
Lektor a kouč osobnostního rozvoje

evamarkova.cz

ŽIVOTNÍ POZICE JAKO ZÁKLAD HER

Výzkumu sociálních interakcí se v historii věnovala celá řada odborníků. Ze studií vyplývá, že náš **mozek funguje jako velmi kvalitní nahrávací zařízení – magnetofon**. Narodíme se a nahrávání se spustí. Na pásce se pak zaznamená a uchová každý zážitek, ale i pocit.

Pocity jsou vždycky neodlučitelně spojeny s každým zážitkem. Všechny tyto nahrávky můžeme v současnosti přehrávat ve stejně živé podobě, v jaké se udály. Takže nejen, že si pamatujeme, co jsme cítili tehdy, cítíme to i teď.

Otcem výzkumu je lékař a psycholog
Eric Berne *, 1910, Kanada.

Vysledoval, že v každém z nás existují tři stavy. Říká doslova, že „je to jako by v každém z nás existovala malá osůbka, kterou jsme byli přibližně ve věku tří let“. Zároveň v nás existují i naši vlastní rodiče. Je tu ale také někdo třetí, kdo se vyvinul nejpozději. Ty první dva jsou **Dítě** a **Rodič**, třetí je **Dospělý**.

Tyto stavy nejsou rolemi, ale psychologickou daností shodnou pro všechny lidi.

ŽIVOTNÍ POZICE JAKO ZÁKLAD HER

Role Rodiče, Dítěte a Dospělého

RODIČ

- Nahrává vnější data, přímo a bez úprav, jako pravdy
- Obsahuje zákazy, nařízení, „jak se co dělá“

DÍTĚ

- Nahrává vnitřní data, co cítíme a prožíváme.
- Obsahuje touhy, chuť objevovat

DOSPĚLÝ

- Data si vytváří sám, jako výsledek rozumové schopnosti porovnat naučenou představu o životě, která vychází z Rodiče a pocitovou představu z dat Dítěte
- Rozvíjí se přibližně od 12 měsíců věku do konce života

HRY DĚTÍ A RODIČŮ

Pokud jsou v nás neustále přítomni Rodič, Dítě a Dospělý, je zřejmé, že také vstupují do komunikace. Variant, jak může pak taková interakce vypadat je mnoho.

Znaky komunikace Rodiče:

- „zapiš si za uši“, „kolikrát Ti to mám říkat“,
- „nikdy“, „vždycky“, „obecně se ví“, „takhle se to dělá“
- Rodič je automat na zobecňování, negativizaci a dogmatizaci

Znaky komunikace Dítěte:

- „nevím“, „nechci“, „bojím se“
- Slzy, „velké emoce“, nečekané reakce, provokování
- Dítě je uzlík emocí

Znaky komunikace Dospělého:

- „proč“, „kdy“, „jak“, „pravděpodobně“
- „dle mého názoru“, „myslím, že“, „podle mě“
- Dospělý neoznačuje jevy v komunikaci jako fakta, ale jako názor

Obecné znaky komunikace stavů Rodič a Dítěte:

- Neplodná
- Vyčerpávající
- Negativní
- Beze smyslu
- Přehrávka toho, co jsme slyšeli jako děti

Tento neefektivní komunikační tok může zneutralizovat zralý Dospělý.

POSILOVÁNÍ DOSPĚLÉHO

Jedině člověk, který používá Dospělého může získat další informace, má přístup k poznání.

- může objektivně posoudit všechna fakta a žádat další
- Zkoumá svého rodiče a ptá se, proč já věřím právě tomuhle
- Zkoumá, proč se mé dítě cítí ohroženo
- Je pravda to, čemu věřím nebo je to jinak? Proč, proč ne? Je špatné nebo správné neukazovat na sebe? Jak bych tím mohl udělat ostudu?

Cílem Dospělého je umožnit člověku svobodu volby.

Svoboda vychází z poznání o obsahu rodiče a dítěte a toho, jak data z nich ovlivňují současný život.

Proto chápeme Dospělého jako místo činnosti, kde sídlí naděje a kde je možná změna.

ŽIVOTNÍ POSTOJE A SCÉNÁŘE

Životní postoje vznikají hned po narození. Začínám zažívat pocit hlazení.

Hlazení je zásadní pro teorii psychiatra Thomase Harrise, *1910, USA, který navazuje na Berneho.

Hovoří o něm jako o nejvyšší lidské potřebě, té pro jejíž dosažení se chováme určitým způsobem.

V dospělém věku si pod tím pojmem můžete představit uznání od druhých, zvýšení platu nebo jen to, že nás partner pozve na večeři.

NEJSEM OK – JSI OK

- Vzniká hned po narození, dítě cítí velkou nejistotu a závislost = nejsem OK
- Rodiče jsou zdrojem hlazení = jsi OK

NEJSEM OK – NEJSI OK

- Vzniká kolem roku života, s pohybem vznikají problémy, dítě je káráno = nejsem OK
- Rodiče se majoritně změní na zdroj kárání, vymezování a zákazů = nejsi OK

JSEM OK – NEJSI OK

- Vzniká kolem třetího roku života z radosti ze sebe samo. Umím to přežít = jsem OK
- Rodiče zůstávají v ne OK, můžou za vše, co není slast = nejsi OK

JSEM OK – JSI OK

- Vzniká kolem pátého roku života, kdy dítě ví, co dělat, aby přišlo hlazení. Je to vědomé rozhodnutí = jsem OK
- Druzí umí poskytnout hlazení, pokud se chovám určitým způsobem = jsi OK

SNAŽIVEC, PŘÍŽIVNÍK, REBEL A PILÍŘ

Hry v rámci životních scénářů

Pokud se ze životního postoje stane scénář, tzn., že člověk se této pozice tak sveřepě drží a zvnitřní si ji, vznikne také jeho role.

SNAŽIVEC

- Žije v pozici nejsem OK – jsi ok
- Nevěří si, chtěl by, ale nejde mu to
- Potřebuje druhé a jejich uznání
- Bez vlastního OK je všechna podpora často neúčinná
- Druzí mohou Snaživce zplnomocňovat

PŘÍŽIVNÍK

- Žije v pozici nejsem ok – nejsi ok
- Nevěří si, nechce a nedaří se mu
- Ani ostatní nejsou zdrojem hlazení, nejsou tedy OK
- Bez vlastního OK je komunikace náročná, i ta podporující
- Druzí musí rozhodnout, zda mít Příživníka ve svých řadách

REBEL

- Žije v pozici jsem ok – nejsi ok
- Věří si, má se rád, může mnoho, ale ne vždy chce
- Ostatní nebere jako sobě rovné
- U „jsem OK“ postoje lze lépe pracovat s motivací
- Druzí volí mezi dobrou výkonností nebo dobrými vztahy

PILÍŘ

- Žije v pozici jsem ok – jsi ok
- Má pozitivní vztah k sobě i ostatním
- „Hlazení“ si umí dopřát sám, ale také ho získat od druhých
- Komunikace s ním je zdravě partnerská
- V praxi je třeba více péče a zájmu o pilíře (bývají zanedbávány pro zbylé tři typy)

OBĚŤ, KAT A ZACHRÁNCE

Těžké psychologické hry

Pojem **hra** nemá nic společného s hraním nebo zábavou. **Jde o zcela neúmyslnou, negativní komunikaci, která odráží neuvědomělé pohnutky.** Autorem teorie je lékař, psychiatr Stephan Karpman, který ji nazývá teorií **dramatického trojúhelníku.**

Tvoří ho oběť, kat a zachránce. Vychází při tom z díla Berneho a Harrise, kteří definují scénáře, role a hry podle životních pozic a postojů. Pokud člověk nemá k dispozici funkčního dospělého a přežívá v postoji nejsem ok-nejsi ok, může dojít až patologickému zamrznutí právě v jednom z vrcholů trojúhelníku.

OBĚŤ, KAT A ZACHRÁNCE

Těžké psychologické hry

Nejste si jisti, jestli máte ve svém okolí někoho z drama tria?

Položte si následující otázky:

- Jak se cítíte po rozhovoru s ním?
- Čeho jste dosáhli?
- Je dramatický až teatrální?
- Kolik opravdu blízkých lidí má?
- Jsou s ním dobrovolně?
- Proč jste s ním vy?

AKTIVNÍ, AUTENTICKÁ A ZDRAVÁ KOMUNIKACE

Sociální hry probíhají i mimo pozice, postoje a role. Nejstarší sociální hra je hra na „**My a oni**“. Dnes ji hrajeme nejčastěji prostřednictvím tzv. „**Sociálních bublin**“.

Sociální bublina je nepropustná hranice mezi skupinami lidí, která jim brání v komunikaci a výměně informací. Izoluje a zároveň poskytuje pocit jistoty, sounáležitosti a iluze, že všichni to mají tak, jako já.

Žiju v bublině = říkám: „Neznám nikoho, kdo by...“

Sociální sítě přispívají významně k vytváření a udržování sociálních bublin. Předkládají takový obsah, který uživatel chce.

K vymanění z těchto her, pomůže hra na „**Možná**“.

...možná jsou někde lidé, kteří to mají jinak.

AKTIVITA = aktivní vyhledávání takových zdrojů, které přinášejí nové pohledy na věc.

AUTENTICITA = pocit hodnověrnosti a osobitosti vlastního života

ZDRAVÁ KOMUNIKACE = integruje aktivitu a autenticitu, připouští a vítá různost

ŽIVOT NENÍ RYBNÍK, JE TO ŘEKA!

Rybník je doživotní sevření sociální bubliny. Pravd, dogmat a přesvědčení, známého a prověřeného.

Řeka je tok pestrosti, nových informací a zdrojů, je to proud, tedy pohyb a dynamika. Bez pohybu je život velmi ochuzený.

HODNOTY A HRANICE V KOMUNIKACI

Životní hodnota je to, čeho si nejvíc vážíte, co má pro vás nevyšší váhu a význam. Co nedáte za žádných okolností. Čím a pro co žijete.

Hranice je bezpečný prostor, ve kterém platí vaše pravidla. Nemít hranice znamená „jít přes sebe“. Poznáte to podle špatného pocitu.

Jedná se o stabilní prvky života, o které se můžete vždy opřít.

Neznalost hodnot a hranic významným způsobem oslabuje Dospělého.

- Jaké jsou vaše hodnoty?

- Jaké jsou vaše hranice?

- Snědli/nevrátili byste ten řízek? Ano / ne? Proč?

MÝTY A OMYLY V KOMUNIKACI

Následující myšlenky se promítají do komunikace velmi problematickým způsobem. Někdy se jedná přímo o jejich podstatu, jinde spíš o jejich nadužívání či zdogmatizování.

„Je možné domluvit se s každým“

- Není! Je možné domluvit se s tím, kdo je dohodě nakloněn. Lze z pozice moci přinutit, ale pak se nejedná o dohodu

„Musíme víc komunikovat“

- Pokud vážně komunikace i vztah, je lepší začít komunikovat spíš jinak. Málokdy je problém v množství, ale takřka vždycky v kvalitě

„Každý problém má své dokonalé řešení a dokud ho nenajdeme, nehneme se z místa“

- Nemá! Někdy se přes problémy musíme přenést. Něco přijmou, změnit, udělat jinak.

„Neustálé myšlení na problém a mluvení o něm ho vyřeší“

- Nevyřeší. Mluvení je mluvení, užitečné do chvíle, kdy můžu získat nové vhledy. Když už bylo vše řečeno, je třeba dělat. Mluvit a dělat jsou dvě naprosto odlišné věci.

„Když dáte hladovému rybu, nasytíte ho na den, když ho naučíte chytat, nasytíte ho na celý život“

- Neplatí vždy a za všech okolností. Jinými slovy „okoučovat to“ není vhodné vždycky. Někdy stačí docela obyčejně dát – rybu, radu, směr, odvahu...

„Když je někdo jediný, kdo může, tak musí“

- Tvzení nedává prostor vlastní svobodné rozhodnutí. A to nelze člověku upřít. Svoboda volby jde pak ruku v ruce s odpovědností za to, jaké rozhodnutí to bylo. Zásadní je, že by mělo být vždy naše!

DALŠÍ ZDROJE K TÉMATU LITERATURA

BERNE, E. Jak si lidé hrají. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-807367-992-7

BERNE, E. Co řeknete, až pozdravíte. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0486-2

FURMAN, B. Nikdy není pozdě na šťastné dětství. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0820-4

HARRIS, T. Já jsem Ok, Ty jsi OK. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1637-7

KOPŘIVA, K. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1147-1

PETIT COLLIN, C. Oběť, kat a zachránce ve vztazích a komunikaci. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-362-8

| KONTAKT

tel: +420 224 810 055

e-mail: pomuzeme@seduo.cz

web: seduo.cz